

המחירה:
10 ש"ח

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

של מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
אמור ה'תשע"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רבי משה בן דוד זלה"ה

לפי הפשט, שמושה רבינו ע"ה היה צריך לקחת את התורה בשבייה, משום שהמלאכים לא רצו לתת לו. הם אמרו, התורה היא בשמים, 'אשר תנה הודך על השמים', מה פתאום להוריד אותה לבני אדם? ומשרע"ה היה צריך להתווכח איתם, לקחת את התורה בחזק ובקושי כביכול, לשבותה ולהורידה לעולם הזה. 'לקחת מתנות באדם', חוץ מהתורה יש עוד כמה מתנות, סגולות ודברים טובים שהוסיף לנו, כמו הסגולה לעצור את המגיפה. 'ואף סוררים לשכן יה אלד'ים', למרות שעם ישראל עשו קצת תלונות, התנהגו קצת כסוררים ומורים, בכל זאת זיכה אותם משרע"ה שישכנו ביחד, ויקבלו את התורה מאת הקב"ה. 'ואף סוררים לשכון' היינו שישכנו ביחד עם הקב"ה. זהו הפשט.

המקובלים אומרים, שבפסוק זה רמוז רבי שמעון בר יוחאי. עלית למרום שבית שבי, 'שבי' ר"ת שמעון בר יוחאי. בעז"ה, ביום חמישי יש את הילולא דרשב"י. היום אנחנו ב"ד באייר, ול"ג בעומר הוא ב"ח באייר.

דין "פסח שני" ומדוע צריך שלושים יום ביניהם. אבל עוד קודם לכן, י"ד באייר הוא ביום ראשון, לא אומרים בו נפילת אפים ולמנצח, ולא את כל הדברים שיש בהם ענייני צער ודינים, כי יום י"ד באייר הוא פסח שני. דהיינו, מי שהיה טמא או בדרך רחוקה, לא יכל לעשות את קרבן פסח בזמנו, יש לו את האפשרות לעשות את קרבן פסח ביום הזה. נשאלת השאלה, אם הוא לא יכול לעשות קרבן פסח בגלל שהיה טמא, א"כ כמה זמן צריך להמתין בשביל שיטהר? שבוע? הכי הרבה שבועיים. הרי מזין עליו שלישי ושביעי. א"כ, למה נידחו כל הטמאים עד ארבעה עשר באייר?

כותב היעב"ץ, שגילו לו מן השמים תשובה לשאלה הזאת, יום ארבעה עשר באייר זהו תשלום שלושים יום מפסח. חז"ל אומרים במכילתא, שנעשה נס בחררה שהוציאו ממצרים. הרי לקחו 'עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו

נושאי השיעור:

מזמור של חג השבועות והקשרו למתן תורה. דין "פסח שני" ומדוע צריך שלושים יום ביניהם. עניין השמחה בל"ג בעומר, יומא דהילולא לרבי שמעון בר יוחאי זיע"א, וריבוי אור בעת לימוד הזה"ק ביום זה.

פיוט בר יוחאי בנוי לפי עשר ספירות, דקדוקי קריאה בפיוט, פירוש 'וחרב הוצאת מתערה שלפת נגד צורריך'.

עשיית מדורות בל"ג בעומר, מנהג תליית ושריפת המן במדורה, והקשר שביניהם.

גילוי קברי הצדיקים בצפון על ידי האר"י ז"ל בכח קדושתו, וא"כ מדוע לא פשט בכח זה גם את הספק האם העיר צפת מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא, תשובת הרה"ג יעקב הלל שליט"א למרן הגאון שליט"א על שאלה זו.

עניין הפסקה כל שתי תיבות באמירת "אנא בכח", תשובות לאלו שלא רוצים לעשות כך בטענה שלא נהגו כן, ותשובת הרה"ג יעקב הלל שליט"א לשאלת מרן שליט"א האם יש מקור לסוברים שצריך לעשות כך רק בשחרית ולא בתפילת ערבית.

השלמה בעניין "שמיני שבשמיני" (מהילולת מהרי"ץ ה"תשע"ב), מיהו ענו, ותשובה לשאלה שהרי זה שביעי ולא שמיני.

מזמור של חג השבועות והקשרו למתן תורה. הפסוק אומר "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן יה אלהים" [תהלים סח, יט]. זהו המזמור שאומרים בחג השבועות, למנצח לדוד מזמור שיר. יקום אלהים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו. לפני כן כתוב בפסוק, רכב אלד'ים רבתיים אלפי שנאן אדני בס סיני בקדש, כותב על זה מהרי"ץ בעץ חיים [ח"ב דף מ"ג ע"ב], זה המזמור רוב המפרשים פירשו אותו על מתן תורה. והראיה, י"י בס סיני בקדש. לכן נהגו לומר מזמור זה, ביום מתן תורתנו. מה הפירוש, 'רכב אלד'ים רבותים אלפי שנאן', במתן תורה הקב"ה ירד במרכבות עם אלפי מלאכים שנקראים שנאנים. י"א שזה מלשון שנונים וחדים. ממשיך מהרי"ץ, י"י בס, היה ביניהם בסיני בקדש. עלית למרום, משה רבינו ע"ה. 'שבית שבי', הפירוש

מהו יומא דהילולא דרשב"י, ומה העניין לשמות ביום זה. כידוע, מובא בזה"ק פרשת האזינו את האדרא זוטא. שם כתוב על פטירת רשב"י, שבזמן שעמד לצאת מן העולם היו שם כל תלמידיו, והוא גילה להם סודות גדולים. היה אור גדול בעולם, והשמש לא שקעה, וכל הסודות שרשב"י רצה לגלות לתלמידיו, מה שנתנו לו רשות מן השמים לגלות, הוא גילה להם. השמש לא שקעה, היום נהיה ארוך, המשיך אור גדול בעולם, עד שרשב"י גמר, ואז נתן לשמש רשות לשקוע. שקעה החמה, והוא יצא מן העולם.

לכן, ביום זה נהגו יחידי סגולה, גם אצל אבותינו, לא כולם אלא מי שיראת ה' נגעה בלבבו, לעשות ביום הזה לימוד בספר הזוהר הקדוש, אם בלילה או ביום. יש מקומות שנהגו בלילה, כך נהגו בשרעב בדרך כלל, עשו את הלימוד בלילה ל"ג. בצנעא נהגו לעשות זאת ביום. עד חצות היום, למדו רובם ביום זה. רוב הציבור התאספו בבתי הכנסת הגדולים, וקבעו לימוד. ממש 'אשרי העם שככה לו'. זהו דבר חשוב מאד. בזמנינו בד"כ, מסתדר לעשות זאת בלילות.

ובכלל, כל עניין תורת הסוד, זהו האור הגדול שנתגלה בעולם, אלו סודות התורה שנתגלו ע"י רשב"י, ולכן נוהגים לעשות את הלימוד עם הרבה אורות. להדליק אורות. כך שגם אנשים שאין להם כ"כ חלק בנסתרות התורה, ומי יכול להגיע לזה, ולא כל אדם ראוי, ומי שלא ראוי אסור לו להתעסק בכלל עם דבר זה, אבל בכל אופן כולם מרגישים שירדו לעולם גלויים גדולים, דברים שהם אמנם אפופי מסתורין, אבל מבינים שכאן בעצם זו הנשמה של התורה, קודש הקדשים של התורה. ואת האור הזה, מרגיש כל אחד כפי השגת ידו.

פיוט בר יוחאי בנוי לפי עשר ספירות, דקדוקי קריאה בפיוט, פירוש 'וחרב הוצאת מתערה שלפת נגד צורריך'. פיוט בר יוחאי בנוי על שם מחברו, רבי שמעון לביא בעל כתם פז. כל הבתים בפיוט זה, מכוונים כנגד הספירות. בתכלאל עץ חיים הדבר מופיע

ממצרים', הוציאו ממצרים מצות, ואומרים חז"ל במכילתא שנעשה נס בחררה הזאת שהיא הספיקה להם לשלושים יום, והיום האחרון הוא י"ד באייר. תעשו חשבון מדויק ותראו, הרי ט"ו בניסן זה פסח, אז הם עשו את המצות, וניסן לעולם מלא, א"כ זה שש עשרה יום. ועוד ארבע עשרה ימים של חודש אייר, ביחד שלושים יום. דהיינו, הקדושה של פסח, עניין המצה וההארה שבה, נמשכת שלושים יום, לכן יש עניין למשוך זאת עד ארבעה עשרה באייר, שהוא תכלית וסיום ימים אלו.

רבינו זכריה הרופא מחכמי תימן הקדמונים, כותב במדרש החפץ שהיה נס יותר גדול בעיסה הזאת, שהעיסה לא החמיצה שלושים יום. אינני יודע מה מקורו, אולי היתה לו גירסא כזאת, בכל אופן כך הוא כותב, שנעשה נס גדול, והעיסה שהוציאו ממצרים לא החמיצה במשך שלושים יום. הרי לפני שיצאו, אפו חלק מהעיסה, ונשארה להם עיסה לא אפויה, והיא לא החמיצה במשך שלושים יום. א"כ רואים באופן יותר בולט וניכר, שנס זה נמשך שלושים יום, ולכן פסח שני הוא ביום זה.

חז"ל אומרים, שאחד ההבדלים בין פסח ראשון לפסח שני, שבפסח שני 'מצה וחמץ עמו בבית'. דהיינו, בפסח שני אין חובה לבער את החמץ לפני כן, אפשר שיהיה גם חמץ וגם שיאכל מצה, אנו כמובן מדברים בזמן בית המקדש. וכך היה בזמנם, דהיינו, בט"ו בניסן כשאבותינו יצאו ממצרים, היה להם גם מצה וגם חמץ, עדיין הם לא ביערו את החמץ. אכן העיסה שהוציאו לא החמיצה, אבל היו להם גם דברים אחרים שהם חמץ. בכל אופן, זהו העניין של ארבע עשרה באייר, שעד אז נמשכת הקדושה של פסח, ולכן ביום זה חל פסח שני.

עניין השמחה בל"ג בעומר, יומא דהילולא לרבי שמעון בר יוחאי זי"ע"א וריבוי אור בעת לימוד הזוה"ק ביום זה.

כתובים בלשון תרגום, כי זוהי לשון הקליפות בלשונם. מכריחים אותם באותו לשון, כמו שאנו אומרים את הקדיש בלשון ארמית, מאותו הטעם, כי זהו לשונם. וצריכים להשתמש בנשק שלהם, כמש"נ ויגזול את החנית מיד המצרי וכו', יש כאן אריכות גדולה בעניין זה.

עשיית מדורות בל"ג בעומר, מנהג תליית ושריפת המן במדורה, והקשר שביניהם.

יש שואלים על עניין המדורות, שנהגו לעשות בארץ ישראל בפרט, יותר מכל ארצות העולם. אבותינו לא נהגו זאת, אבל גם בכל העולם הדבר לא היה נהוג. בכל אופן נהגו כיום להדליק מדורות אש ועצים בל"ג בעומר, ע"ש עניין האור שנהיה בעולם בזכות רשב"י. ויש כאלה, אינני יודע אם זהו מנהג ילדים או נערים, שמביאים גם את המן, תולים אותו ושורפים אותו. יש השואלים, 'מה עניין שמיטה אצל הר סיני?' מה העניין להביא את המן ולתלותו גבוה? אמרו לי שבהרבה מקומות עושים כך. אינני יודע מהיכן זה בא, הם מביאים ותולים אותו גבוה, לא יודע אם חמשים אמה או חמש אמה, בכל אופן כמה שהם יכולים, ושורפים אותו. ולכאורה, מה קשור המן לל"ג בעומר? אם היו עושים זאת בפורים, היה טוב הדבר. ואכן בזמן הקדמונים, היה מנהג לשרוף את המן בפורים. זה מה שמובא בגמ' מסכת סנהדרין [דף ס"ד ע"ב], שם הגמ' דנה מה הפירוש מעביר את בנו למולך. אומרת הגמ', כמשוורתא דפוריא. רש"י מפרש שם איזה פירוש, אבל מובא בגאונים, אומר רב שרירא גאון [מובא בתשובות הגאונים], שזהו מנהג ידוע בבבל ובעילם, שתולים את המן ושורפים אותו באש, וזהו משוורתא דפוריא. משוורתא מלשון קפיצה. כמו שוור בן שוור. שוור בארמית זה לקפוץ. א"כ, עושים אש וקופצים מעליה. וכן בספר הערוך מביא זאת בערך שוור, והוא מסביר, משוורתא, בית קפיצה. מנהג בבבל ובעילם, פה כתוב 'מנהג בכל העולם', הבחורים עושים צורה כדמות המן, ותולין אותה על גגותיהן ארבעה וחמשה ימים, עוד לפני פורים. ובימי הפורים

במקום, אבל בספרים אחרים לא כתבו זאת. 'שמן משחת קודש' זו מלכות, 'מושב טוב ישבת' זה יסוד וכו', כל בית מכוון כנגד ספירה מסוימת.

בר יוחאי נאזרת בגבורה, ובמלחמת אש דת השערה, חושבני שכך צריך לקרוא, שְעָרָה. העולם לא קורא כך, אבל בכת"י כתוב שְעָרָה, כמו בפסוק 'זקני העיר השערה'. גם בכת"י של מהרי"ץ רואים שהוא עשה שוא, סימן שזה שואפתת, כמו בפסוק. בכל אופן, מה הפירוש וחרב הוצאת מתערה, שלפת נגד צורדך. וכי רשב"י עשה מלחמות?

אלא צריכים לדעת, הצדיקים הם שמגינים על הדור. גדולי ישראל, בתורתם ובקדושתם, ובפרט מי שיש לו יד בסודות התורה, הוא מכרית מסלק ומבער את כל הקוצים מן הכרם. לכן נקראים המקובלים 'חצדי חקלא', דהיינו שהם מכסחים ומנכשים בשדות, מוציאים את הכל. תואר זה ניתן להם. גם רבי שמעון בר יוחאי, נחשב שהיה לו חרב, כי הצדיק מגן על הדור.

מובא בספר ביאור השיר בר יוחאי [להריא"ז מרגליות אות ג'], הוא מאריך על כל הפיוט, וכותב בעניין זה כך, מלשון הכתוב [יחזקאל כ"א ח'] והוצאתי חרבי מתערה. ידוע הוא כי כל צדיק המגין על הדור, יש בידו חרב לה', חרב פיפיות בידם. וכמש"כ, מתושלח היה צדיק גמור, למה נקרא שמו מתושלח, דהיה כורת וחותך כל הקליפות, כל הכוחות הטומאה, בכח חרב פיפיות אשר בידו, שהוא שמו של הקב"ה ית'. ולכן נקרא מתושלח, מלשון ואיש שלחו בידו, ומלשון בשלח יעבורו, שפירשו חרב. הוא מביא פה מהרבה מקומות בזה"ק שכתוב כך. ורשב"י בגילוי סודות התורה, זהו היה החרב פיפיות שלו, אשר עמה הכרית וכיסח כל החוחים והקוצים, הקליפות הסובבים את השושנה העליונה, השכינה הקדושה. כמש"נ כשושנה בין החוחים, דהיינו שיש הרבה קוצים מסביבה. לכן גם סודות התורה של רשב"י

זעום י"י יפול שם, אומרת הגמ' במסכת שבת דף ל"ג, כל מי שמנבל את פיו, מעמיקים לו גיהנם, שנאמר שוחה עמוקה פי זרה. מי שמדבר ח"ו דברי נבלות הפה, נופל בשוחה עמוקה ומעמיקים לו גיהנום, נותנים לו משהו עמוק, כדי שישקע ויטבע. 'סיפא דקרא, להודות את שמך'. א"כ, זהו 'המן לאש', דהיינו צריכים לשרוף אותו באש.

יש לכך גם מקור במדרש חז"ל על מגילת אסתר, הנקרא פנים אחרים. ועוד לפני כן כותב זאת בעל שבט מוסר, מדרש תלפיות ומדרש אליהו, מחבר של כמה ספרים, והוא כותב שיש לו קבלה שכאשר מכים את המן בפורים, גם למעלה בשמים מכים אותו. לא לחנם נהגו ישראל לעשות רעש ולמחות את זכר עמלק, לעשות פיצוצים והרעשות, כי המן לוקה במכות הללו בכל שנה ושנה בגיהנם. המכות הללו שאנו עושים פה, גורמים לכך שגם בשמים הוא לוקה. ה'אתערותא דלתתא' עושה את ה'אתערותא דלעילא'. ובמדרש פנים אחרים כתוב כך, הפיל פור הוא הגורל, בא לו להמן מזל דגים. הרי הוא עשה גורל לראות מתי יפול, ויצא לו חודש אדר, שזהו מזל דגים. שמח מאד, איזה יופי, זה סימן טוב, אני עכשיו אבלע אותם. מזלו בחודש אדר. אמר לו הקב"ה, רשע, דגים פעמים נבלעים ופעמים בולעים. הדג אינו רק בולע, לפעמים גם בולעים אותו. תדע לך, אותו האיש נבלע מן הבולעים. אכן מצאת סימן, רק התבלבלת וזה הפוך, צריך להיות שיבלעו אותו. והמן הרשע נבלע, ושורפים אותו ואת בניו בגיהנם בכל שנה ושנה. לא שנשרף פעם אחת ונגמר, נהיה שחיק עצמות, אלא כל פעם מחיים אותו מחדש, ושורפים אותו בכל שנה ושנה. שנאמר תשיתמו כתנור אש. זהו פסוק בתהלים כ"א, תמצא ידך לכל איביך, ימינך תמצא שנאיך. תשיתמו כתנור אש לעת פניך י"י באפו יבלעם ותאכלם אש. אם כן, זהו הרמז על המן.

ממילא יוצא כך, שבעצם אנו מתפללים על כל שונאי ישראל שישרפו באש בכל שנה ושנה,

עושין מדורה ומשליכין אותה צורה לתוכה, ועומדין סביבה ומזמרינ. ויש להם טבעת תלויה בתוך האש שנתלין וקופצין מצד האש לצד השני. אותה הטבעת נקראת משוורתא, כלומר בית קפיצה וכו'.

א"כ בשלמא בפורים, מובן הדבר. גם בעבר בתימן היה מנהג כזה, אמנם לא שרפו אותו באש, לפי מה שאני מכיר, אבל עשו צורת המן ואח"כ פוצצו וריסקו אותו. כאן הם גם שרפו אותו. אבל בכל אופן, המנהג לעשות זאת בל"ג בעומר, הוא לכאורה תמוה.

כותב אחד מחכמי תימן, רבינו יחיא אלצהרי זצ"ל בעל צידה לדרך, בספר המוסר מחברת עשרים ושמונה כך, מה אומר היהודי בימי המן, לבל יפול בפח מוקשי, הוציאה ממסגר נפשי. ומהיכן ידעת שהוא לאש, מקרן זעומך, סיפא דקרא להודות את שמך. הוא כותב זאת כמו חידה, אבל המתבונן יבין את כוונתו. הפסוק אומר, 'הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך', הוציאה ממסגר נפשי ר"ת המן, להודות את שמך ר"ת לאש. המן לאש. הוא מביא הרבה עניינים בר"ת, רק שהוא כותב ממש בלשון חכמה ובקיצור, 'מה אומר היהודי בימי המן לבל יפול בפח מוקשי, הוציאה ממסגר נפשי', דהיינו, מה יהודי מתפלל, אם מישחו עומד על עס ישראל ועושה להם צרות כהמן? צריכים לדעת, המן זה לא רק המן ההוא, אנחנו בכל שנה אומרים אדור המן, בכל דור יש את ה'המן' שלו. וסימנך, אותיות המלה המן שהם כפולות, ה"ה מ"מ נ"ן. דהיינו, הוא כל הזמן חוזר. שבכל דור ודור עומדים עלינו לבלותינו, בכל דור יש לו שם אחר, אבל השורש בעצם נשאר למעלה. לכן, מלחמה ל"י בעמלק מדור דור, כי שורש המן לא נמחה. אתה רק חותך את הענף הזה, וגודל משהו אחר, בעוונותינו הרבים. לכן מתפללים, הוציאה ממסגר נפשי. 'ומהיכן ידעת שהוא לאש, מקרן זעומך. דהיינו, הפסוק במשלי [כב, יד] אומר, 'שוחה עמוקה פי זרות,

ח"ו במצבים קשים, זכותו של רשב"י תגן עלינו
אמן.

מישהו שאל היום, שישנם הטוענים שצריכים
לקרוא בפיוט בר יוחאי, לא כפי שמקובל בד"כ.
אנחנו אומרים כך, בר יוחאי, אור מופלא רוס
מעלה. יראת מלהביט, כי רב לה. תעלומה, ואין
קורא לה. נמת, עין לא תשורך. אבל להם נראה
שצריך לקרוא, תעלומה ואין, קורא לה. כנראה
הם הבינו ש'אין' היינו לא נמצא. א"כ צריך לקרוא
תעלומה ואין, קורא לה.

אולם נראה לי שזה לא נכון, וכמו שמקובל לקרוא
בד"כ, כך האמת. דבר ראשון, במהרי"ץ בפירושו
במקום [ע"ח דף ק"ב ע"א] מוכח בהדיא לא כך, כי
מהרי"ץ אומר ש'תעלומה' שייך לרישא, דהיינו
'יראת מלהביט כי רב לה תעלומה'. יש לפעמים
בפייטנים, שבגלל החרוז, מקשרים מלים לא
במקום. החרוז מאלץ אותם כך. למשל, 'בר יוחאי
למקום אבני ליש, הגעת ופני אריה ליש', הרי
הכוונה 'למקום אבני ליש הגעת', אבל בגלל
החרוז, שיש ליש עיש, חייבים לפסק זאת כך. א"כ
גם פה, מעלה, רב לה, קורא לה, חייבים להפסיק
כך. אבל מובנים הדברים, 'יראת מלהביט, כי רב
לה תעלומה'. דהיינו, 'אור מופלא רוס מעלה',
ספירת כתר שזו הספירה העליונה מכל הספירות,
אור מופלא 'רוס מעלה', 'יראת מלהביט', דהיינו
אפילו אתה פחדת להסתכל בכך, כי מסוכן הדבר.
'כי רב לה תעלומה', זהו דבר נעלם ביותר. 'ואין
קורא לה', זוהי ספירת כתר הנקראת 'אין'. ואכן
חיפשתי ולא מצאתי שקוראים לספירת כתר בשם
תעלומה, אולם בשם 'אין' כן מצאתי. לפי דבריהם
היה צריך להיות כתוב כך באיזשהו מקום, בכדי
שנאמר תעלומה ואין. אבל לא מצאתי שספירת
הכתר נקראת גם בשם תעלומה, אלא בשם 'אין'.
בספר ביאור השיר בר יוחאי כותב כך, ספירת
החכמה נמשכת מספירת הכתר הנקראת אין,
כמו שכתוב בזוה"ק ח"ב דף ק"א והחכמה מאין
תמצא, דהיינו החכמה נמשכת ויוצאת מכתר
שנקרא אין. הוא מסביר פה דברים עמוקים מאד,
ומאריך מכל מיני מקומות למה היא נקראת אין,

ובגלל שזכות הצדיק מגינה, לכן בל"ג בעומר,
דהיינו בזכותו של הצדיק רשב"י זיע"א, זהו
הזמן המתאים נגד שונאי ישראל, וזהו זמן
השריפה שלהם.

דבר זה, ראיתי שכותב אחד מהצדיקים בדורנו.
הוא אומר דבר מעניין, למה הרבה תנאים
קבורים בגליל? למה עשה הקב"ה שיקברו אותם
דווקא בגליל? הוא אומר, כי 'מצפון תפתח
הרעה'. לכן צריך שתהיה שם שמירה חזקה, וכל
הקברים של הצדיקים שם, הם כדי להגן על א"י
מפני האויבים המגיעים דרך שם. אקרא לכם
את לשוננו, דיבר זאת האדמו"ר מגור זצ"ל
בשנת תשמ"א, כנראה שהדברים נאמרו
ברוה"ק, רבי שמעון והרבה תנאים ספונים
וטמונים בגליל, כדי לעמוד על המשמר שלא
יוכלו הגויים הרשעים להיכנס לא"י. כנראה
באותה שנה היה איזה מאורע, הוא כותב שהיה
נס גלוי. רק כמה מילים מהגליל, הורגים
וטובחים הגויים זה בזה. אינני יודע, כנראה היה
בסוריא מלחמות ביניהם או עם ארץ אחרת.
בשמים ממעל ראו שלפני ביאת המשיח ירצה
מלך אדום ימח שמו וזכרו להיכנס מצפונה של
א"י, אדום אלו בני עשיו, הערבים, לכך העמידו
שם על המשמר את הצדיקים הקדושים,
שבכוחם אינם יכולים לעשות מאומה ליושבי
ארץ ישראל. וזה מה שכתוב בזמר בר יוחאי,
וחרב הוצאת מתערה, שלפת נגד צורריך.
רשב"י עומד שם עם חרב שלופה, לקראת מי
שרוצה לבוא. כמובן הכל מדובר מבחינה
רוחנית, הוא עומד ושומר על כל יושבי א"י,
שלא יבואו ח"ו משם, כמש"נ בירמיהו 'מצפון
תפתח הרעה על כל יושבי הארץ'. דבר זה אמת
ויציב, כל הרוצה יראה זאת בחוש. אנחנו
מובטחים שבזכות התנאים הקדושים ורשב"י
בראשם, כאשר הרשע יחפוץ לבוא מהגליל,
שם תהיה המפלה שלו, וזה ברור כשמש. וזה
רמוז במה שאומרים חז"ל, כדאי הוא רשב"י
לסמוך עליו בשעת הדוחק. דהיינו, כשאנחנו

אילו מצאתי אפילו אחד בלבד צדיק גמור בכס, לא סלקוני מהעולם קודם זמני. אח"כ הוא אומר לו, תאמר לחברים משמי, שמהיום והלאה לא יתעסקו כלל בחכמה הזאת שלימדתי, כי לא הבינו אותה כראוי, ויבואו ח"ו לידי כפירה ואבוד הנפש. ואמנם רבי חיים ויטאל יעסוק בה לבדו בלחישה בסתר. שואל אותו התלמיד השני ר' יצחק הכהן, וכי ח"ו אין עוד לנו תקוה? ויאמר לו, אם תזכו אני אבוא לכם ואלמדכם. ויאמר לו, איך תבוא ותלמדנו אחר שאתה נפטר עתה מהעולם הזה? ויאמר לו, אין לך עסק בנסתרות איך תהיה ביאתי לכם, אם בהקיץ אם במראה. ותיכף אמר לו האר"י, קום צא מהר מזה, כי אתה כהן, והגיע זמני, כי אין פנאי להאריך בשום דבר. אני לא יכול לדבר, תצא מהבית. יצא מהר, וטרם שיצא ממפתן הבית, פתח פיו הקדוש ויצאה נפשו בנשיקה, זלה"ה זיע"א. על פי זה כותבים המקובלים, הם הבינו מכך, שנשמתו חזרה ברש"ש, ברבינו שלום שרעבי שכתב ספרים שפענחו את כל הדברים הסתומים שהיו בדבריו. נמצינו למדים מזה, שמורנו הקדוש הרש"ש הוא גלגול רבינו האר"י ז"ל, ותלמידיו הם גלגול תלמידי האר"י ז"ל. הרי הוא אמר, אני אחזור ללמד אתכם. מ"ר עלה למרום בשביל תורת הקבלה שנקראת שב"י, ע"ש שלושה צדיקים הללו.

לפי דרכנו, אתם זוכרים שדיברנו עה"פ ועשית פסח [במוצש"ק תזריע מצורע ה'תשע"ב], למה הפ"א דגושה, ואמרנו שזה בא ללמד על שני הדברים, גם על קרבן פסח וגם על חג פסח עצמו. א"כ גם כאן, שבית שבי, שני שי"ן, גם שלום וגם שמעון. כי כשהאות דגושה, זה מראה על כפילות האות, הדגש הוא כאילו יש פה פעמיים שי"ן, שבי. אמנם אנו אומרים שבי בבת אחת, אבל אם אומרים זאת יותר איטי, זה כאילו יש שני שיני"ן. כי תמיד הדגש מראה על חסרון אות מסוימת.

כי היא נעלמה מעיני כל חי, ואין מי שיוכל להתבונן בה. ואם אדם שואל שאלות על זה, התשובה של השאלה, אין. אין תשובה. אי אפשר לענות לך, כי אין אפשרות להעמיק ולהתבונן בזה, משום שזהו דבר עמוק מאד, ולכן זה נקרא אין. מרוב התעלמות שנסתר מכל הברואים, אין מי שיכול להתבונן בו, רק לשמע אוזן. לכן הוא אומר אין. אבל לא מצאנו שהיא נקראת גם בשם תעלומה. לכן נראה לי שזו רק התחכמות, אלו שרצו לקרוא כך. וכפי שאמרנו, צריך לקרוא 'תעלומה, ואין קורא לה'.

מה הפירוש, עלית למרום שבית שבי. הבאנו שהמקובלים אומרים שזה ר"ת שמעון בר יוחאי. דהיינו, במתן תורה משרע"ה הוריד מהשמים את התורה הנגלית, ובצירוף תורת הנסתר שהתגלתה על ידי רשב"י ובזכותו. אולם ממשיכים זאת ואומרים שזהו לא רק רשב"י, אלא גם האר"י רמזו בפסוק זה, במלה 'שבי' מהסוף להתחלה, הרי שמו רבינו יצחק בר שלמה, א"כ זהו שבי מהסוף להתחלה, יצחק בן שלמה. ואח"כ מהתחלה לסוף, שלום בן יצחק, זהו הרש"ש, רבינו שלום שרעבי זצקו"ל.

בתשובה לשאלה מהקהל: גם רבי שלום בן יוסף שבזי, בהחלט, אולם בעצם אולי הם אותו דבר, כי אומרים שכשהוא נפטר, הוא נולד. א"כ זה נחשב אותו אחד. והחסידים אומרים שזה גם על הבעש"ט, ישראל בן שרה.

בכל אופן, האר"י אמר לפני פטירתו שהוא עוד יחזור לעולם. מובא בספר החזיונות כך, סיפר לי הר"ר יצחק הכהן ז"ל, בעת פטירת מורי [האר"י] ז"ל כשיצאתי מאצלו, נכנס הוא אצלו ויבכה לפניו, ויאמר, וכי זו התקוה שהיינו כולנו מתאווים בחי"ך לראות טובה ותורה וחכמה גדולה בעולם. הרי האר"י נפטר בגיל צעיר מאד, ציפינו שעכשיו נגלה סודות ומי יודע מה, ועכשיו אתה אומר לנו שאתה הולך? וישיבהו,

ומסרו לו סתרי תורה. הוא הלך שם לקבר, עשה יחודים, וקיבל כל מיני חידושים בסתרי תורה מאותם הנשמות שהתקשר עימם ביחוד. וכיון שחזר מהם ובא לפני רבו ז"ל, המהרח"ו חזר לפני האר"י, עמד רבו לפניו. האר"י עומד לפני ר' חיים ויטאל, ואמר לו, ברוך הבא. והושיבו על יד ימינו, ושמח עמו שמחה גדולה. והרב רבי חיים היה חקן גדול. לא היה נותן לדברים לעבור כך. כיון שראה שעשה לו את כל הכבוד הזה, מה שלא היה רגיל לעשות לו כך פעם אחרת, אזי שאל הר"ר חיים להאר"י, אדוני מורי, מה היום מימים שעשית לי את כל הכבוד הזה. מה זה בחנם? מה קרה שהיום אתה מכבד אותי כ"כ? אמר לו האר"י, חייך, לא מפניך קמתי ולא לך אמרתי ברוך הבא, אלא לבניהו בן יהודה שראיתיו נכנס עמך. ראיתי את הנשמה של בניהו בן יהודה שנכנסה איתך. והי לפלא בעיני רבי חיים, אני הלכתי לאבי ורבא והוא אומר לי בניהו בן יהודה, ושניהם לא ידעו מאיזה סיבה נתחברה עמו הפעם נשמתו של בניהו בן יהודה. הוא רוצה להגיד שאפילו האר"י לא ידע באותו הרגע מה הקשר, איך בא איתו בניהו בן יהודה. עד שלאחר זמן של שלשה חודשים, שכבר היה נשכח אצלם זה המעשה, הלכו שניהם יחדיו לכפר עכבריא ללמוד, ובאמצע הדרך עמד האר"י ז"ל ואמר, אני רואה שכאן קבור בניהו בן יהודה, ולא היה ניכר שם לא ציון ולא קבר ולא שום היכר של קבר. וענה הרב רבי חיים, חייך, באותו הפעם שהלכתי להשתטח על ציון אבי ורבא, קודם לכן ישבתי בכאן בזה המקום, והייתי חוזר על הייחוד שמסרת לי ליחד, כדי שיהיה הייחוד רגיל בפי ובליבי, לומר אותו בלי טעות. התיישבתי פה בדיוק במקום הזה, לפני שאני אגיע לשם, ושיננתי את הייחוד. הא, ואמר ע"ז האר"י, אכן נודע הדבר, שמכח הייחוד שדברת על קברו של בניהו בכאן, עוררת והורדת נשמתו לתוך גופו, והיא נתדבקה בכך להועילך בחכמה הנעלמה הזו, והיה מלוח אותך עד ביתי. וזהו סוד כל המקדש עצמו

גילוי קברי הצדיקים בצפון על ידי האר"י ז"ל בכח קדושתו, מדוע לא פשט בכח זה גם את הספק האם העיר צפת מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא, ותשובת הרה"ג יעקב הלל שליט"א למרן הגאון שליט"א על שאלה זו.

היתה לי קושיא גדולה. רבינו האר"י ז"ל, הרי נגלו לפניו כל תעלומות, הרבה קברים שידועים היום בגליל, אינם עפ"י מסורת שהיתה עליהם, לא היה סימן או רמז על הקברים, ואף אחד לא ידע, לא היהודים ולא הגויים. אמנם, ישנם הרבה קברים שהערבים תושבי הארץ שמרו עליהם, כמו קבר יוסף הצדיק בשכם, אפילו המקום הזה בני ברק, הערבים היו קוראים לו מקודם כך בלשונם, דהיינו השמות נשארו להם כפי מה שהיה עוד מימי קדם. למשל, לגבעון הם קוראים גיב. דרך אגב, רואים שהם היו תימנים... כי הם אומרים גיב ובמבטא גימ"ל דגושה כמו שאנו אומרים. או למשל גלגל, גלגוליה. לא אמרו גלגוליה, אלא גלגוליה. הרבה שמות נשארו בפיהם של הערבים, כי אצלם אין שינויים, מה שהיה הוא מה שיהיה. ממילא, כיון שהם נשארו פה בארץ, נשארו אצלם הרבה שמות של מקומות, וכנראה הכל גם מכוון משמים. אבל אפילו קברי צדיקים, כמו קבר יוסף הצדיק, חשוב אצלם. הרי אצל היהודים, בשום מקום בעולם לא תמצאו יהודים שיאמינו בקברים של גויים, אולם הגויים מאמינים בקברי היהודים. למשל, רבינו שלום שבזי, הרבה גויים מגיעים לקבר שלו, אפילו בזמננו. עד היום מגיעים לשם עולים אפילו מסעודיה. כך אמר לי אחד מהעולים החדשים, שעד היום באים לשם חולים, ומתרפאים על הקבר שלו. ממש פלא עצום. הם מאמינים בקדושים של היהודים, אבל הם, הבל הבלים ואין בהם שום תועלת.

כתוב בספר הגלגולים כך, פעם אחת אירע מעשה, שהרב האר"י מסר לרבי חיים ויטאל יחוד אחד, לילך לכפר עכבריא ששם קבורים אבי ורבא וישתטח על קברם והיה מייחד הכוונות שמסר לו האר"י ז"ל, והם דברו עמו

[מהר"ם] גלאנטי, שהיה אחד מגדולי ישראל, היה אב"ד בצפת, שבתחילת ביאתו של האריז"ל לארץ הקדושה, הלך לעין זיתים, ונשתטח על קבר רבי יהודה בר אלעי. כיון שהגיע אצל אילני זית ותאנים העומדים שם סמוך לקברו, ראה על אחד מהאילנות עורב אחד, עומד וקורא קרע קרע קרע הרבה פעמים עד אין מספר. המהר"ם גלאנטי ליווה את האריז"ל, והוא שומע את העורב צועק. אמר האריז"ל לרבי משה גלאנטי שהלך עמו, האם הכרת פני אדם אחד שהיה שמו שבתאי, גובה מסים בצפת. אמר לו הכרתיו, אדם רע ואכזר גדול. אמר לו האריז"ל, נשמתו מגולגלת בזה העורב. ועתה אומר לי שהוא פלוני, הוא עכשיו מדבר איתי ואומר שקוראים לו כך וכך, ובעבור אכזריותו שנהג עם העניים בשעת גביית המסים, שפשט הגלימא מעל כתפיהם והמשכבות מתחת גופיהם, היה פושט מעליהם את הבגדים ולוקח את המזרונים שלהם בכת, לכן העניש אותו הקב"ה בזה הצער שיתגלגל בעורב. ועתה הוא מבקש שאתפלל עליו. אזי אמר לו האריז"ל, רשע, לך לדרכך, אני אתפלל עליך. והעורב שמע את זה ופרח. וכו' וכו', אלו סיפורים שפחות או יותר ידועים ליודעים, וישנם עוד הרבה סיפורים אחרים, איך לאריז"ל הקדוש היו גילויים גדולים ועצומים. הוא גם ידע להגיד למהרח"ו בדיוק מי הנשמה שלו ומה היתה, ידע פרטים מדויקים על אנשים שהיו בדורות הקדמונים. אם כן, התפלאותי, הרי העיר צפת יש בה ספק האם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא, ולכן קוראים שם את המגילה גם בחמשה עשר. לכאורה, למה האריז"ל לא פשט את הספק הזה? מובא בכף החיים הלכות מגילה [סי' תרפ"ח ס"ק י"ט] בשם תיקון יששכר כך, כתב הרב תיקון יששכר, זהו רבי יששכר בן שושן, אחד מהגדולים בזמן הבית יוסף בצפת, מהרי"ץ מביא אותו בהרבה מקומות, וכן אנחנו נוהגים בצפת שבגליל העליון, שהיא ספק. דהיינו, נוהגים כמו שכתוב בשו"ע, שכרך שספק אם הוא מוקף חומה מימות יהושע בן

למטה, מקדשים אותו מלמעלה. וכן גילה גם כן קברו של ר' כרוספדאי, שלא היה נודע קברו ולא ניכר מעולם שום ציון עליו, והוא סמוך לשפת הנהר. וכן גילה הוא ז"ל, קברו של רבי פנחס בן יאיר ע"ה, שלא ידעו אותו מעולם. וכהנה תנאים ונביאים עד אין חקר ואין מספר, שגילה מקום קבורתם. האריז"ל ברוב גדולתו. והיה אומר, שכל התנאים והצדיקים שהם מעלמא דאתכסיא, לא נעשו עליהם ציונים ולא נודע מקומם. והיה אומר שאביי ורבא, שניהם הם משרש נשמתו של בניהו בן יהוידע, וע"כ הועיל אותו היחוד ג"כ עליו. זה קישר אותם. וכן כשהלך לבית הכנסת של צפת תובב"א, היה אומר, בכאן קבור חסיד אחד ששמו כך, ובכאן חסיד אחר ששמו כך. וחקרו אחריו ומצאו שכיון האמת, כאילו היה הוא עצמו שם אצל שעת קבורתם. הוא לא מכיר אותם, אבל ביררו עם מי שמכירם, שאלו את הזקנים, והם אמרו שאכן זה כך.

ופעם אחת פגע בקבר אחד, והיה הוא מתמיה עליו הרבה עד מאד, ושאלו אותו תלמידיו הקדושים, מה הוא התמיה הגדולה שהוא מתמיה על כך. ואמר, רואה אני בכאן אור גדול על זה הקבר, כמו על תנא אחד קדמון, ואני יודע שאינו מדורות הראשונים אלא בדור שהיה לפנינו. אני מתפלא מי זה הקדושה, יש פה צדיק גדול מאד, אני רואה פה אור עצום. וחקרו אחריו ומצאו שהוא היה חסיד גדול, שלא הניח שני לו בחסידות ובצדקות. וכבר היה שלוש שנה מאז שנפטר לעולמו. יש הרבה סיפורים מסוג זה, כתוב כך, וכן בכל ע"ש, כשיוצא עם תלמידיו מחוץ לעיר לקבל שבת, היה מעצים עיניו, והיה אומר שראות עיניו מתבלבלים מכח הערבוביא הגדולה של הנשמות של בתי הקברות העולים למעלה, ושל הנשמות החדשות שיורדים למטה לחול על עם הקודש, בחינת נשמה יתירה. העיניים שלו היו מתבלבלות. וכן העיד הרב רבי משה

פה גם משלוח מנות ומתנות לאביונים. רק על הנסים הם לא רצו להוסיף בתפילה, מפני הספק. ואני התפלאתי, וכי איכא ספיקא קמיה דרבינו האר"י? מה, הוא לא יכל לדעת? הרי כמו שהוא יכל לדעת איפה הקבר של בניהו בן יהוידע, הוא יכל לדעת גם דבר זה. וכי הוא לא יכל לראות היכן היתה החומה?

שאלתי את השאלה הזאת השבוע, באמצעות ידידנו הר' שילה, את הרב הגאון המקובל הרב יעקב משה הלל שליט"א ר"י אהבת שלום, והוא אמר לי, אני אספר לך סיפור על זה. מסופר שהאר"י היה הולך עם תלמידיו, בסיפור הזה כנראה שהיה איתו אדם שנקרא הרב רומאנו, הלכו בדרך, והאר"י לא הלך בדרך הרגילה, בדרך הסלולה, אלא הלך בכל מיני דרכים שלא מקובל ללכת שם, דרך עם קוצים וברקנים, מפריע ולא נח ללכת שם, קשה ללכת, נקרעים הבגדים. הרב רומאנו אמר להאר"י, הרב, למה נלך פה? דרך המלך נלך. יש פה דרך סלולה, נלך פה. אמר לו, את הדרך הזאת סללו אותה ערבים, זו דרך הערבה, אבל אני הולך בדרך שהלכו הצדיקים הראשונים, אני מרגיש פה את הקדושה על הדרך, ואני יודע שבדורות הראשונים היתה פה הדרך. דהיינו ה'רשימו', כיון שהלכו צדיקים במקום הזה, זה משאיר רושם בעולם, אפילו אחרי הרבה דורות. כמו עם הקברים וכדו', שנשאר שם רושם. ממילא הוא אומר, אבל מה יש בחומה? חומה זה היסטוריה, היה חומה או לא היה חומה, אבל אין בה קדושה, ממילא זה לא דבר קדוש שישאיר רושם. החומה לא נעשתה בשביל לדעת מתי לקרוא את המגילה, זה לא היה איזה עניין הלכתי, עושים חומה בשביל שמירה על העיר, ומזה לא נשאר רושם, ולכן את זה הוא לא ידע. אם הוא היה רואה נשמה של אדם, הוא יודע עליו מה הגלגולים הקודמים שלו. ראה קבר של צדיק, היה רואה פה אור על הקבר. אבל חומה, גם אם יש באדמה שרידים של החומה שנשארה, אבל זה לא עושה אורות או דברים שהוא יכול לראות אותם בעיניים שלו. לא היה לי זמן לחפש את מקור

נון, קוראים בארבעה עשר ובחמשה עשר. בארבעה עשר בברכה, ובחמשה עשר בלא ברכה. כי הולכים אחרי רוב העולם כשיש ספק. וכן נוהגין בכל ערי ארץ ישראל וכפריהון המסופקות. וכן כתב בדף נ"ט ע"ב, שבצפת וכפריה, בירי ועין זיתון, קורין בהם המגילה בארבעה עשרה ובחמשה עשר, מפני הספק. אח"כ [ס"ק כ"ג] הוא מביא את מה שכתוב בשער הכוונות דף ק"ט, אולם זה לא מובא בפנים אלא בהגהות למטה, כנראה בדפוס שלו ובדפוסים הקודמים זה עוד היה בתוך הספר עצמו. כתוב, על האר"י ז"ל בהיותו בבית כנסת של האשכנזים ביום ט"ו לאדר שהוא יום הב' של פורים, בהיותו בצפת ת"ו, לא היה אומר על הנסים. וכן מהרח"ו ז"ל בהיותו בדמשק ביום שני של פורים, לא היה אומר על הנסים, כנראה גם העיר דמשק בספק, בגלל שהיא עיר עתיקה היה ספק אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. לכן הם היו קוראים את המגילה גם בחמשה עשר בלי ברכה, גם מהרח"ו וגם האר"י כשהיה בצפת, אבל על הנסים, אמנם יש כאלו האומרים שאפשר להגיד על הנסים בתפילה, מספק אולי היום פורים, אבל האר"י לא סבר כן, אלא את מצוות יום פורים הוא קיים, אולם על הנסים הוא לא אמר, בגלל שיש חשש של הפסק בתפילה. הוא העדיף לא להגיד, כי הרי בלאו זה לא מעכב, ויש חשש הפסק, לכן הוא לא אמר. וכתוב שם הטעם, כי בענין הפסקה בעמידה, לא היה מפסיק מספק. אם כי זה לא מעכב, כי בסה"כ יש קשר לעניין היום, ובכלל מי שמדבר בתפילת שמו"ע זה לא נחשב הפסק, אולם כנראה שלא רצה לכתחילה לעשות הפסקה בתפילה. אבל בשאר מצוות פורים, כמו משלוח מנות ומתנות לאביונים, גם ביום השני היה נוהג לעשות כן מספיקא. ועיין לקמן סי' תרצ"ג סעיף ב'. גם שם הוא כותב כך, שבגלל שהיו מסופקים, עשו את המצוות של פורים, משמע גם קריאת המגילה, ומפורש

הסיפור הזה, ומי שימצא ויביא לנו, שכרו כפול מן השמים.

עניין הפסקה כל שתי תיבות באמירת "אנא בכח", תשובות לאלו שלא רוצים לעשות כך בטענה שלא נהגו כן, ותשובת הרה"ג יעקב הלל שליט"א לשאלת מרן שליט"א האם יש מקור לסוברים שצריך לעשות כך רק בשחרית ולא בתפילת ערבית.

שאלה שניה שרציתי לדעת ממנו תשובה, כיון שראיתי שיש בזה נידון במקובלים, כדאי לדעת גם דבר זה. הרי בכל פעם שאנו אומרים אנא בכח, אנחנו מפסיקים כל שתי תיבות. לא כולם נוהגים כך, אבל המדקדקים כך אומרים. בתי כנסת שמדקדקים, או יחידים המדקדקים. אנא בכח, גדולת ימינך, תתיר צרורה. קבל רנת, עמך שגבנו, טהרנו נורא. נא גיבור, דורשי יחודך, כבבת שמרם. כך מפסיקים את המנגינה, גם בציבור. אני זוכר זאת עוד מילדותי, שכך היינו נוהגים, וכך שמעתי מעוד בתי כנסת, וגם בכת"י קדשו של מהרי"ץ יש פיסוק כך, שתי נקודות בין כל שתי תיבות.

מהרי"ץ כותב על כך במפורש, לא בערבית של-שבת, אלא בשחרית של-שבת. הרי גם בשחרית אנו אומרים זאת אחרי אב"י מסדר סדר המערכה, ושם [דף קט"ז ע"א] הוא כותב כך, אנא בכח. צריך לכוין בו הרבה, ויש בו מ"ב תיבות נגד שם מ"ב. הרי יש שם בן כ"ב, ויש שם מ"ב, ויש שם ע"ב. שם בן כ"ב זה מה שאומרים אחרי כן, אל נא קרב תשועת מצפיך, זה השם השני, והוא יוצא גם מפסוקי ברכת כהנים. 'אנא בכח' זה שם בן מ"ב, והוא יוצא גם מבראשית עד אלה תולדות הארץ בהבראם. ויש שם בן ע"ב, שהוא יוצא מפסוקי ויסע ויבא ויט, כפי שדיברנו בעבר [שערי יצחק ניסן ה'תש"ע]. והם שבעה שמות, כל שם בן שש אותיות. ויאמר שתי תיבות ויפסיק, ועל זה הדרך. והסוד, בשתיים יכסה פניו, ובשתיים יכסה רגליו, ובשתיים יעופף. (האר"י). לכן צריכה להיות הפסקה בין כל שתי תיבות.

יש כאלה שלא רוצים לפסק כך, הם אומרים, אנחנו לא נוהגים. אבל צריכים לדעת, לא שייך בזה נוהגים או לא נוהגים. ראשית, כי כל הפיוט אנא בכח, כל יסודתו הוא על פי הסוד, ממילא לא שייך להגיד פה עניינים של פשט. כי אם זה על פי הסוד, א"כ צריכים לקבל מה שהאר"י אומר, מאחר והוא ידע את הדברים בשרשם. חוץ מזה, זה לא שהם טוענים שיש עניין בדוקא לא לעשות כך, אלא אומרים, לא צריך לעשות כך, אבל אם האר"י אומר בדוקא כך לעשות, א"כ זה לא שאתה משנה את המנהג, אלא אתה רק משפר, עושה יותר לטיבותא, עושה משהו טוב יותר. דהיינו, מה שנוהגים לא לפסק, אין פירושו בדוקא לא לפסק, אלא הכוונה שלא צריך, ויותר נכון זה מחוסר ידיעה, לא ידעו שכך צריך לעשות, אבל בודאי שאם תעשה כך זה יותר טוב. לכן אין לבוא בטענה של שינוי מנהג.

ויש כאלו הטוענים, שהלשון קשה קצת בהמשך. קבל רנת, עמך שגבנו. מה זה קבל רנת, עמך שגבנו? צריך להיות, קבל רנת עמך, שגבנו טהרנו נורא. לכאורה הם צודקים, כי לפי הפשט זה כך, אבל מה לעשות שצריך לעשות הפסקה של שתיים. למה הדבר דומה, לפעמים יש טעמים שאינם לפי ההבנה. למשל, כתוב אצל אליהו [מלכים י"ח ז'] כאשר נפגש עם עובדיה, אמר לו עובדיה, 'האתה זה אדני אליהו'. וכתוב שם [פסוק י'], 'חי יהוה אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדני שם לבקשך, מה זה 'אשר, לא שלח', הרי זה לא לפי הטעמים. וכהנה וכהנה יש בכמה מקומות. למרות שהפירוש תמיד הולך לפי הטעמים, ורבי אברהם בן עזרא אומר 'כל פירוש שאינו לפי הטעמים לא תאבה לו ולא תשמע אליו', אבל בכל זאת יש כמה וכמה מקומות שהטעמים הם נגד ההבנה, וכל אחד מבין שלא כך הפירוש. כגון, 'ואמרתם אליו יי', אלד"י העברים נקרא עלינו'. וכהנה וכהנה, מי שיראה בנפלאות מתורתך פרשת מטות על הפסוק הן הנה היו, הבאתי שם כמה וכמה דוגמאות. א"כ, כיון שהטעמים הם כך, זה מה שצריך לעשות. גם כאן,

רק בשחרית, ולא בערבית של-שבת, אבל בפועל גם פה הוא עשה ניקוד. ואכן הוקשה לי העניין הזה, מדוע הוא לא העיר על כך כבר בערבית, אבל הבנתי שהסיבה היא, בגלל שבעל סדר יום דיבר על כך בשחרית. הרי מהר"ם בן מכיר בעל סדה"י, לא היה אצלו המנהג הזה לומר אנא בכח בע"ש, והוא כתב זאת רק שם, לכן מהרי"ץ העיר עליו היכן שהוא כתב. כמו שבשיעור הקודם היתה שאלה על משאלות לבך לטובה, ומהרי"ץ כתב זאת בברכת האורח, והרי הוא יכול לכתוב דבר זה כבר במי שבירך, אבל שם הזדמן לו לכתוב זאת. אין מוקדם ומאוחר בתורה. דהיינו, או שיש סיבה לכך, או אפילו בלי סיבה.

בכל אופן, ענה לי חכם יעקב הלל, שצריך להפסיק גם פה. כי הרי כל העניין של אנא בכח הוא, שזה מעלה את התפילה. א"כ, כשאומרים תפילה לעליית העולמות, צריך לפסק שתיים. אבל בספירת העומר, מי שאומר אנא בכח אחרי ספירת העומר, לא צריך לפסק, כי זה לא לעליית העולמות. איפה שזה לעליית העולמות, כמו בשחרית, וגם בע"ש צריך לפסק. רק בפועל, הוא אומר, אנחנו לא נוהגים לומר אנא בכח בערב שבת, כי הרש"ש והאר"י לא נהגו לומר זאת. אבל מי שאומר, אין הכי נמי. כמובן שאי אפשר לדייק ממה שהרש"ש לא כתב כוונות, כי הוא לא אמר זאת בכלל. אבל מי שכן אומר, הטעם שייך גם על זה.

בכל אופן התחזק גם העניין הזה, ולכן אני אומר שמצוה להנהיג זאת, לפסק כל שתי תיבות, ויכול להיות אפילו שדבר זה מוסכם לכל הדעות, לכן חשוב מאד לדייק בזה.

השלמה בעניין "שמיני שבשמיני" (מהילולת מהרי"ץ ה'תשע"ב), מיהו ענו, ותשובה לשאלה שהרי זה שביעי ולא שמיני.

בדפים שחולקו לכם כעת, יש טבלא של השבעים ושתים שמות, אמרנו שיש שם בן כ"ב שמות, ויש בן מ"ב, ויש בן ע"ב. פה יש תשע שורות, בכל אחת מהשורות יש שמונה שמות [מצ"ב צילום]:

תחשוב שזה כך. אם האר"י אומר שזה כך, אל תחלוק בגלל הפשט.

אבל בכל זאת, חושבני שיש פה קצת רמז. נכון שהפירוש הוא 'קבל רנת עמך, שגבנו וכו'', אבל יש פה פירוש אחר, 'קבל רנת, עמך שגבנו'. דהיינו, בזכות שאנחנו עמך, תשגב ותחזק אותנו. בספר שלחן הטהור [הל' ברכות השחר סי' מ"ח סעיף י"א] הוא אומר שיש כא"ף במלה 'עמך', דהיינו עם הכתר תשגב אותנו. יש בזה רמז. ולפי דבריו, בודאי שהתיבות מתקשרות יחד. הוא כותב כך, אנא בכח, כל שתי תיבות הוא שם בפני עצמו. אנא בכח זה שם, גדולת ימינך זה שם, וכו', ולכן חייב להפסיק ביניהם. עמך שגבנו, פירושו עם כתר המאירין בכתרך שגבנו וחזקנו בהם, להעלות אותנו שלא יפיל אותנו חלילה לנוקבא דתהום רבא ע"י איזה גאווה ומדה רעה רח"ל וכו'. אם כן לפי דבריו, עמך זהו כמו עמך, עם הכא"ף, דהיינו עם הכתר, תשגב אותנו.

בכל אופן, כיון שראיתי בספר שנקרא הלכות שליח ציבור [עמ' ל"ב אות ס"ג], זה סידור של ספרדים, שם כתוב שהפיוסוק 'עמך שגבנו' לא מתאים, ודע, שאזהרת האר"י ז"ל להפסיק כל שתי תיבות, לא שייכת אלא רק כאן, דהיינו בשחרית, ובקריית שמע שעל המטה, אבל בשאר מקומות לא יקרא כל שתי תיבות, אלא יקרא על פי הבנת הכתוב. הוא אומר שהאר"י אמר להפסיק בין שתי תיבות רק בק"ש שעל המטה ובתפילת שחרית. אצלנו זה בשחרית של שבת, הם אומרים זאת גם בחול. אבל בשאר מקומות, תקרא לפי ההבנה. וכן הסכים עמי בזה הרב הגאון המקובל חכם ששון מזרחי זצ"ל, מפני שרק במקומות הנ"ל הובא בסידור הרש"ש כוונות לפי כל שתי תיבות, מה שאין כן בשאר לא הביא כלום.

אם כן, היה לי פה קצת נקיפות מצפון. כי אם על פי הסוד זה כך, האר"י וכן הרש"ש בסידורו לא כתוב על זה כוונות, א"כ אולי אכן לא צריך לעשות כך. אמנם גם מהרי"ץ העיר לעשות כך

ואחר כך מלאנו הע"כ שמות הוולאוס משלשה פסוקים אלו במרוכב כל שם ושם משלשה חוקיות הוולאוס משלשה פסוקים אלו ישר הפוך ושר והסימן יהי אור עם זה הלשון

והו	ילי	סיט	עלם	מהש	ללה	אכא	כהת
הוי	אלד	לאו	ההע	יול	טבה	הרי	הקם
לאו	כלי	לוו	פהל	נלך	ייו	מלה	חהו
נתה	האא	ירת	שאה	ריי	אום	לכב	ושר
יחו	להח	כוק	מנר	אני	העם	רהע	ייו
ההה	מיכ	וול	ילה	סאל	ערי	עשל	מיה
והו	דני	החש	עמם	ננא	נית	מבה	פוי
נמם	ייל	הרח	מצר	ומב	יהה	ענו	מחי
דטב	מנק	איע	חבו	ראה	יבמ	היי	מום

והו, ילי, סיט, עלם, וכו'. שמות אלו יוצאים מהפסוקים ויסע וגו' ויבא וגו' ויט וגו', כמו שרש"י מסביר במסכת סוכה דף מ"ה ע"א. הרי אנחנו אומרים 'אני והו הושיעה נא', א"כ 'והו', זה השם הראשון. אח"כ ילי, ודרך אגב זה רמזו בגמ' וברכות דף ה' ע"ב, שם כתוב על ר' יוחנן שביקר אצל ר' אליעזר שהיה חולה, כתוב 'יהב ליה ידיה ואוקמיה', מסבירים המקובלים שהכוונה ע"י השם הקדוש הזה, יהב ליה ידי ר"ת ילי, דהיינו שבכח וסגולת השם הקדוש הזה, הקים אותו מחוליו. אומר רש"י כך, אני והו. בגימטריא אנא ה'. ועוד, משבעים ושתים שמות הן הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת ויהי בשלח ויסע וגו' ויבא בין מחנה ויט משה את ידו. ושלשתן בני שבעים ושתים אותיות, ומהן שם המפורש. אות ראשונה של פסוק ראשון ואחרונה של אמצעי וראשונה של אחרון, וכן בזה הסדר כולן. השם הראשון והו, וי"ו של ויסע, ה"א דכל הלילה, וי"ו דויט. ושם השלשים ושבע הוא אני, אל"ף דמאחריהם, ונו"ן ראשון דהענן בחשבון של מפרע, ויו"ד דרוח קדים:

אזכיר רק מה שדיברנו בזמנו והילולת מהרי"ן ה'תשע"ב, לגבי השורה השמינית, לקראת הסוף יש את השם 'ענו', אומרים על כך בספר עיר בנימין ובספר קו הישר, שזה מה שחז"ל התכוונו לרמוז באומרים שת"ח צריך שיהיה בו שמיני

שבשמיני. דהיינו, שאחד מהשמות שבשורה השמינית הוא ענו. בא החיד"א בספר פתח עינים ומקשה, אבל זה לא השמיני, זה השביעי. ואם צריך להיות שמיני שבשמיני, א"כ זה היה צריך להיות בשם השמיני ולא השביעי.

דבר דומה לזה כותב רבי יהונתן אייבשיץ, והוא אומר שזה פשט האמיתי, לא רמז. מה זה שמיני שבשמיני, אתם יודעים, יש פירוש מפורסם בשם הגר"א, קטנתי מכל החסדים, והוא אומר, מהו הפסוק השמיני בתמניא אפי' [מזמור קי"ט בתהלים], הרי הכל לפי חשבון, בכל אות שמונה פסוקים, והפסוק באות ח"ת הוא 'חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודך'. דהיינו שאדם לא יעשה את עצמו גאוותן, לא מתחבר עם אחרים אלא הולך לו עצמאי לבד, לא מעניין אותו מה שהיה לאחרים, אלא שהוא צריך להתחבר עם אחרים, חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודך. אבל לכאורה, זה הפסוק השביעי, ולא השמיני. ממש אותה קושיא. פלא עצום. הרי אם אתה רוצה להגיד שצריך להיות שמיני שבשמיני, א"כ זה צריך להיות מדויק, איך זה נהיה רק על יד הפסוק השמיני.

אלא התשובה היא כך. באמת צריך לדעת, מיהו ענו אמיתי. ישנם אנשים שהם חלשים, אין להם יכולת אפילו לצעוק על זבוב, אינו יכול להרים את קולו. לא מרוב ענוה, מכך שהוא משפיל מכופף ומנמיך את עצמו, אלא מתוך שהוא חלש אינו מסוגל לצעוק. אני זוכר את הדוד שלי, לפעמים הוא כבר היה מיואש, היה אומר 'אני לא אגיד שום דבר אפילו יעשו עגל...'. הוא לא מסוגל, אין אפשרות להעיר. אבל תעמוד, תצעק, תמחה ברשעים. כתוב על משה רבינו שהיה חזק ותקיף, צעק וזהנה קמו תחת אבותיהם תרבות אנשים חטאים' [בכינוי. במדבר ל, יד], 'שמעו נא המדרים' [במדבר כ, יג], חז"ל אומרים שמשרע"ה היה תקיף, אל תחשוב שהוא היה רכרוכי אלא הוא היה חזק ותקיף. אבל במדות, הוא עבד על עצמו. ולכן כתוב וזהאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. אם כן צריך לדעת מי הוא ענו

ה', כך הם מתנהגים כביכול כלפי חוץ, אבל אף אחד לא יודע מה יש בליבם. לפעמים יש אנשים שרוצים לעשות מצוות, הם יראי ה', אבל בסוף הם עושים עבירות, כי אינם יודעים מה באמת רצון ה'. א"כ הבחינה לדעת אם אכן הם יראי ה', היא אם יש בעולם שפע טובה וברכה. אחד מוכיח על השני.

ה' ברוך הוא יזכנו על דבר כבוד שמו, שבעז"ה נזכה למאור תורה של הנגלה והנסתר, במהרה בימינו.

חלק מהשו"ת:

שאלה: יש עניין לאכול מצות בי"ד באייר. תשובת מרן שליט"א: יש מנהגים כאלו בעדות אחרות. כמדומני שיש כאלו שאוכלים אפילו בשבועות.

שאלה: בזימון אומרים רבותי ברכו, למה בעומר לא אומרים זאת, הרי זה נאמר ברב עס? תשובת מרן שליט"א: כי בזימון כל פעם מישוהו אחר מזמן, הדבר לא קבוע. אבל פה בעומר, זה קבוע, המארי אומר זאת מהיום הראשון עד סוף העומר, לא מחליפים מישוהו אחר.

שאלה: באמירת לשם יחוד, מה העיקר? תשובת מרן שליט"א: העיקר הוא המלים האלו, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. הדברים האחרים הם רק תוספת. יש אומרים שלא טוב להוסיפם.

שאלה: למה בקדיש אומרים אמן אחרי יתגדל ויתקדש שמיא רבה, הרי עוד לא נגמר המשפט.

אמיתי, ומי לא ענו אלא רק שאינו מסוגל. אפילו בזמנינו, אמר לי מישוהו שיש לו קהילה, הוא אומר שהרב שם לא מסוגל לצעוק על אף אחד, הוא לא יכול. יעשו מה שיעשו, אין לו כח. הרב אומר, אני לא יכול, איני מסוגל. לכן אלה הרשעים מרימים ראש, כי אף אחד לא יכול להתקיף אותם ולמחות בעוברי עבירה. א"כ זה לא ענו אמיתי, אלא הוא פשוט חלש, אין לו כח. ענו אמיתי, זה אחד שכן יודע למחות ולצעוק.

לכן כאן בשמות, על יד ה'ענו' יש 'מחי'. מה הפירוש מחי ומסי, מחי זה מכה, ומסי זה מרפא. מי שמסוגל לתת מכות, סימן שהוא ענו אמיתי. ואותו הדבר לגבי הפסוק בתהלים, 'חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך', מה כתוב אחרי זה, הפסוק השמיני שבשמיני הוא הבחינה ל'חבר אני', 'חסדך י"י מלאה הארץ חוקיך למדני'. לכאורה הפסוקים הם בלי קשר. 'חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך', דוד המלך אומר אני חבר לכל הצדיקים ולכל יראי ה' ושומרי המצוות, 'חסדך י"י מלאה הארץ חוקיך למדני', מאי קאמר? אומר המלבי"ם, זהו המשך של הפסוק הקודם. דהיינו, בזכות שיש צדיקים יראי ד' ושומרי מצוות, בזכותם הקב"ה משפיע חסד וטובה לעולם. בגלל שהם עושים מצוות, האתערותא דלתתא עושה את האתערותא דלעילא, וממילא 'חסדך י"י מלאה הארץ', יש הרבה חסד בעולם. ובזכות זה אני מבקש, רבש"ע, תעשה איתי חסד, 'חוקיך למדני'. זאת ההוכחה שאכן אנשים אלו צדיקים. יש הרבה אנשים העושים עצמם צדיקים, אבל שבע תועבות בליבם. מאיפה אתה יודע שהם יראי ה'? הם אומרים שהם יראי

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בלבד, נערך והוגה לפי הבנת השומע. השיעור לא עבר את הגהתו של מרן שליט"א ולא היה לנגד עיניו קודם הוצאתו. העורך השתדל מאד להיצמד לדברים כפי שנאמרו בשיעור, למעט שנויי סגנון, כפל לשון וכדו', להוסיף ציוני מקורות ולהדגישם, וכן להוסיף חלק נכבד מהשו"ת שבסוף השיעור. על אף האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעייין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741
השמות יופיעו בתחתית עמוד השער של הקונטרס, וכן בתחילת השיעור בוידאו.

הפצה ראשית:

בבית המדרש "פעולת צדיק"
שע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
רח' המכללה (מהרי"ץ) 4
(פינת רח' בירנבוים ליד שוק השומר)

חדש! מחלקת "מנויים לחיים":
המנויים יקבלו בל"נ את השיעורים
מדי חודש דרך הדואר
טלפקס: 03/5358404, 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור – 287

תשובת מרן שליט"א: אתה צודק, ואכן אמנן זו היא לא מן הדין, זוהי אמנן שאומרים רק מצד מנהג. הרמב"ם בהלכות מזכיר שעונים בקדיש שני אמנים, אמנן יהא שמיה רבא, ואמרו אמנן. אבל בסדר התפילות הוא כותב את כל האמנים, כפי שאנו אומרים, והוא אומר שכך נוהגים. והלחם משנה מסביר שם שהמנהג הוא כך. דהיינו, נהגו ישראל. מרוב חיבה הוסיפו אמנים, אבל רק מצד מנהג, כמו שהספרדים הוסיפו ויקרב משיחא, אמנן. בגלל שמדובר על ביאת המשיח, ענו אמנן. גם כאן, יתגדל ויתקדש שמיה רבא, מרוב תשוקה לא רצו להמתין להמשך, ענו אמנן. אבל בעצם, זה לא מן הדין. אפילו בריך הוא, מן הדין לא חייב לענות אמנן. רבי יהודה ברבי יקר, רבו של הרמב"ם, מסביר למה אומרים אחרי יתברך, אמנן? הוא אומר שבעצם היה צריך לומר על כל אחד אמנן, וישתבח, אמנן. ויתפאר, אמנן. אבל אנחנו אומרים על הראשון, ותבין שזה הולך על הכל, כאילו ענינו בכולם.